

Damásdi Zoltán

Digitalizálás és e-kutatás a Pécsi Egyházmegyei Levéltárban

2018. március 19-én indult útjára a Pécsi Egyházmegyei Levéltár internetes szolgáltatása, az E-Archivum.¹ Hogyan jutottunk el a szolgáltatás elindításáig, hol tart jelenleg az e-projekt, és mik a tervek a jövőre nézve? Cikkünkben ezt kívánjuk röviden bemutatni.

Hogyan jutottunk el az E-Archivum indulásáig?

Az előzmények messzebbre nyúlnak a digitalizáló műhely felépítésénél és a digitalizálás megkezdésénél, amelyeket egy szisztematikusan megtervezett levéltár-fejlesztés előzött meg. Szükség volt utóbbira, hiszen az elmúlt évtizedekben – hasonlóan a legtöbb egyházi levéltárhoz – egyfajta csendes vegetálás volt jellemző a levéltárra, félreeső poros helyként különösebb fejlesztések nélkül élte a maga életét. Az elmúlt húsz évben viszont fokozatosan szinte minden egyházi levéltárban megváltozott a helyzet, egy új, világiakból álló fiatal generációnak köszönhetően. Általánosságban elmondható, hogy az egyházi levéltárak érdemben kiléptek az elmúlt évtizedek félhomályából. Pécsset is jelentős fejlesztések mentek végbe a digitalizálás megkezdése előtt. Elsőként a Káptalani Levéltár impozáns, műemlék-jellegű helyiségének teljes körű felújítása valósult meg 2012–2013 között,² majd ezt követte a Püspöki Levéltárnak akkoriban helyet adó vártorony teljes belső felújítása 2013–2015 között.³ Ezután az addig két önálló levéltár szervezeti összevonása, a Pécsi Egyházmegyei Levéltár megalapítása következett 2015-ben.⁴ A felújításokkal párhuzamosan elkezdődött a plébániai levéltárak felmérése két ütemben. Először, 2013–2014 során az eredeti – hivatali ügyvitelben már nem használt – régi anyakönyveket szállítottuk be, majd – nagyobb lélegzetű munka keretében – minden más levéltári anyag beszállítása is megvalósult a plébániákról, 2015 és 2019 között. A beszállításokkal egy időben a le-

¹ <https://archivum.pecsiegyhazmegye.hu/hirek/e-archivum-hirek/787-elindult-az-e-archivum> (A letöltés ideje: 2020. október 4.)

² <https://archivum.pecsiegyhazmegye.hu/hirek/aktualis-hirek/1021-kaptalani-leveltar-megaldasa-2013-04-04> (A letöltés ideje: 2020. október 4.)

³ <https://archivum.pecsiegyhazmegye.hu/hirek/aktualis-hirek/1024-a-leveltar-melto-megorzese-elodeink-gondoskodasanak-folytatasa-2015-09-12> (A letöltés ideje: 2020. október 4.)

⁴ <https://archivum.pecsiegyhazmegye.hu/intezmeny/leveltartortenet/pecsi-egyhazmegyei-leveltar> (A letöltés ideje: 2020. október 4.)

véltárba került anyagok feldolgozása is megtörtént. A digitalizálás megkezdése előtt a beszállított levéltári állományhoz megfelelő segédleteket kellett alkotni. Anyakönyvek esetén darabszintű, egyéb levéltári anyagok esetén pedig részben darab-, részben középszintű jegyzékek készültek és váltak kutathatóvá.⁵ Fontos lépés volt még a levéltár honlapjának létrehozása, elindítása, amelyre 2016 őszén került sor. Ez mára – több változtatás után – letisztult képet ad intézményünkéről, anyagainkról, a kutatási lehetőségekről, híreinkről. A honlaptartalom folyamatosan bővül.

A digitalizálás megkezdése

Miután az anyakönyvek levéltári állományba kerültek, püspökségi és minisztériumi támogatásból felépült a levéltárban egy digitalizáló műhely. Mivel minden egyéb szükséges feltétel adott volt, így 2015-ben két fővel elindult az anyakönyvek (kereszteltek, házasultak, halottak) digitalizálása, amely 2018-ra fejeződött be.⁶ Ez több mint 2000 kötetet jelentett. Egy évvel később az anyakönyvekhez tartozó alfabetikus indexek, 320 kötetet kitevő anyaga is kutathatóvá vált az E-Archivumban, nagyban elősegítve ezzel a családfakutatást.⁷ A digitalizálás során ez volt az elsődleges cél, hiszen a legnagyobb érdeklődésre ezek az anyagok tartottak és tartanak számot, így ezzel indult el az E-Archivum szolgáltatás.

Hol tart jelenleg az e-projekt?

A digitalizálás az anyakönyvi állomány online kutathatóvá tételével nem fejeződött be, hanem további, kutatásra érdemes források kerültek műhelypadra az elmúlt két évben, úgymint:

- a plebániái levéltárak (PEL III.) állományából:
 - historia parochiae-k
 - iskolaszékek jegyzőkönyvei⁸
 - az egyházközségek képviselőtestületeinek jegyzőkönyvei;
- a püspöki levéltár (PEL I.) állományából:
 - középkori oklevelek (1239–1541)

⁵ <https://archivum.pecsiegyhazmegye.hu/hirek/aktualis-hirek/874-kutathatok-a-plebaniiai-leveltarak> (A letöltés ideje: 2020. október 4.)

⁶ <https://archivum.pecsiegyhazmegye.hu/hirek/e-archivum-hirek/820-e-archivum-befejezodott-az-anyakonyvi-allomany-digitalizalasa-2018-08-30> (A letöltés ideje: 2020. október 4.)

⁷ <https://archivum.pecsiegyhazmegye.hu/hirek/e-archivum-hirek/945-anyakonyvi-indexekkel-bovult-internetes-szolgaltatasunk-2019-09-20> (A letöltés ideje: 2020. október 4.)

⁸ <https://archivum.pecsiegyhazmegye.hu/hirek/e-archivum-hirek/935-iskolaszekek-es-egyhazi-kozsegi-kepviselotestuletek-jegyzokonyvei-kutathatok-az-e-archivumban-2019-09-05> (A letöltés ideje: 2020. október 4.)

- az egyházkormányzati iratanyag iktatókönyvei (1227–1950)
- egyházlátogatási jegyzőkönyvek (17–19. század)
- lélek- és plébánia-összeírások (18–19. század)
- püspöki és helynöki levelezések (18–19. század)
- 1895 előtti és utáni anyakönyvi másodpéldányok (1825–1944)
- az Egyházmegyei Tanfelügyelőség anyagai (1878–1951)
- Dobai Székely Sámuel közép- és kora újkori oklevélgyűjteménye (1267–1709)
- a káptalani levéltár (PEL II.) állományából:
 - a magánlevéltár (*archivum privatum*) középkori oklevelei (1329–1574)
 - a magánlevéltár segédletei (*elenchus, catalogus*) (18–20. század)
 - a káptalani gyűlések jegyzőkönyvei és indexei (1701–1946)
 - a hiteleshelyi levéltár (*archivum publicum*) jegyzőkönyvei és segédletei (1701–1895)
 - a káptalani jogtanácsos irattárának segédletei (1923–1949)
 - a szemináriumi levéltárból az ún. nationaliak, kispapok származási lapjai (1870-es évektől 1930-as évekig).

Az online kutatható anyagokról bővebben az E-Archivum webfelületén adunk tájékoztatást az érdeklődők számára.⁹

Jövőbeli tervek

A digitalizálás olyan feladat, amelyet tulajdonképpen a végtelenségig lehet folytatni, legalábbis az utolsó szál dokumentum felvételezéséig. Kérdés persze, hogy hasznos-e mindent digitalizálni, van-e értelme a teljes körű felvételezésnek, illetve mi a cél. A projekt elsődleges célja a mi esetünkben az volt, hogy a legfontosabb anyagok, amelyek mind a családfakutatók, mind a tudományos kutatók számára érdekesek, interneten is elérhetőek legyenek. Ezzel a szolgáltatással biztosítani tudjuk, hogy az érdeklődők hétfőtől-vasárnapig napi 24 órában hozzáférhetnek a legfontosabb anyagokhoz és nincsenek kötve a levéltár nyitva tartási rendjéhez (amely nem heti 168 óra). Ugyanakkor a levéltárban való kutatásnak is szleng kifejezéssel élve „feelingje” van. Kézbe venni régi iratokat, kéziratok köteteket egészen más, mint monitoron keresztül megtekinteni. Talán emiatt is, de a még nem digitalizált anyagok miatt is esetenként továbbra is érdemes bejönni a kutatóknak levéltárunkba. Tervezett digitalizálási projektünk jelenleg a háromnegyedénél tart. Hamarosan tovább bővül online szolgáltatásunk körlevelekkel, sematizmusokkal, székeskáptalani uradalmi

⁹ <https://archivum.pecsiegyhazmegye.hu/online-kutathato-anyagok> és <https://archivum.pecsiegyhazmegye.hu/hirek/e-archivum-hirek/1055-bemutatjuk-roviden-a-pecsi-egyhazmegyei-leveltar-interneten-kutathato-anyagait-2020-06-05> (A letöltés ideje: 2020. október 4.)

térképekkel és székesegyházi kottákkal. Tervben van még a bérmáltak anyakönyveinek felvitele, valamint fotótárunk feldolgozása és közzététele, mindez körülbelül 10 000 régi fényképet jelent. Az pedig, hogy folytatódik-e tovább a munka és milyen irányban halad majd tovább, egyelőre nyitott kérdés, hiszen e munkának sok összetevője van. Elsődleges célunkat már most elértük: az E-Archivumot rendszeresen használják kutatóink, és folyamatosan bővül az e-kutatók köre.

Befejezésül

Úgy teljes digitalizálási munkánk eredményeinek ismertetése, ha nemcsak saját munkánkról ejtünk szót, hanem belefoglaljuk magunkat egy nagyobb keretbe. A különböző felekezetek (római katolikus, görögkatolikus, evangélikus, református) egyházi levéltárai részben önállóan, részben egymást segítve, tapasztalataikat kölcsönösen megosztva jutottak el oda, hogy digitalizálnak és e-kutatást biztosítanak. Mindez pedig egy közös felületen – E-kutatás a magyarországi egyházi levéltárakban¹⁰ – is megjelenik, ahol lényegében minden e-szolgáltatást nyújtó egyházi levéltár megtalálható a legfontosabb adatokkal. Bízunk benne, hogy a folyamat nem áll meg, és végül nem marad fehér folt a térképen.

¹⁰ <https://matricula.hu/> (A letöltés ideje: 2020. október 4.)